

Europos Žmogaus
Teisių Teismas

Klausimai
ir
Atsakymai

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Klausimai
ir
Atsakymai

Šis klausimų – atsakymų rinkinys paruoštas Teismo Kanceliarijos, tačiau nereglamentuoja Teismo veiklos.

Jo tikslas – pateikti bendrą informaciją apie Teismo veiklą.

Daugiau informacijos galite rasti kituose Teismo Kanceliarijos išleistuose, dokumentuose tame tarpe ir Teismo Reglamente. Pastaruosius galite rasti Teismo tinklapyje, adresu www.echr.coe.int.

KAS YRA EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS?

Europos žmogaus teisių teismas – tai Strasbūre dirbantis tarptautinis teismas. Teismą sudaro tiek teisėjai, kiek yra Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ratifikavusių valstybių, Europos Tarybos narių, – šiuo metu keturiasdešimt septynios¹. Teisme teisėjai dirba savo vardu ir neatstovauja jokiai valstybei. Nagrinėti skundus Teismui padeda Sekretoriatas, kurį daugiausia sudaro teisininkai iš visų valstybių narių (jie žinomi kaip teisės referantai). Pastarieji yra visiškai nepriklausomi nuo valstybių, iš kurių yra kilę, ir neatstovauja nei pareiškėjams, nei valstybėms.

KAS YRA EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJA?

Europos žmogaus teisių konvencija - tai tarptautinė sutartis, kurią gali pasirašyti tik valstybės, Europos Tarybos narės. Konvencijoje surašytos teisės ir garantijos, kurias valstybės įsipareigoja gerbti.

¹ Ne visos, Konvenciją ratifikavusios, valstybės pasirašė visus Konvencijos protokololus (dokumentus, kurie nustato papildomas teises). Informaciją šiuo klausimu galima rasti mūsų tinklapyje.

KĄ EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS VEIKIA?

Teismas taiko Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas. Jo uždavinys yra užtikrinti, kad valstybės gerbtų Konvencijoje įtvirtintas teises ir garantijas. Tai daroma nagrinėjant skundus (dar vadinamus „peticijomis“), kuriuos pateikia individualūs asmenys arba valstybės. Nustatius, kad valstybė pažeidė vieną ar kelias teises ar garantijas, Teismas priima sprendimą. Sprendimai yra privalomi: valstybės-atsakovės įsipareigojo jų laikytis.

KADA AŠ GALIU KREIPTIS Į EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMĄ?

Jūs galite paduoti skundą Teismui, jei manote, kad Jūsų atžvilgiu buvo pažeistos Konvencijoje arba jos protokoluose išdėstytos teisės ir laisvės. Pažeidimą turi būti padariusi viena iš Konvencijos nuostatomis susaistytų valstybių.

Kokias teises gina Konvencija ir jos protokolai?

Konvencija be kitų gina:

- ☞ teisę į gyvybę;
- ☞ teisę į teisingą bylos nagrinėjimą civilinėse ir baudžiamosiose bylose;

- ☞ teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą;
- ☞ saviraiškos laisvę;
- ☞ minties, sąžinės ir religijos laisvę;
- ☞ teisę į veiksmingą teisinės gynbos priemonę;
- ☞ teisę netrukdomai naudotis savo nuosavybe; ir
- ☞ teisę balsuoti ir būti renkamu.

Ką draudžia Konvencija ir jos protokolai?

Konvencija draudžia:

- ☞ kankinimus ir nežmonišką arba žeminantį elgesį ar baudimą;
- ☞ savavališką ar neteisėtą laisvės atėmimą;
- ☞ diskriminavimą naudojantis Konvencijoje išvardintomis teisėmis ir laisvėmis;
- ☞ asmenų, esančių valstybės piliečiais, išsiuntimą iš jos teritorijos arba atsisakymą juos įsileisti;
- ☞ mirties bausmę; ir
- ☞ kolektyvinį užsieniečių išsiuntimą.

NORINT PATEIKTI SKUNDĄ, KOKIAS SĄLYGAS JIS TURI ATITIKTI?

Kokios sąlygos yra susijusios su manimi asmeniškai?

- ☞ Jūs neprivalote būti vienos iš valstybių, Europos Tarybos narių, pilietis. Pažeidimą, dėl kurio Jūs skundžiatės, turi būti padariusi

viena iš valstybių, kurių jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje yra taikomos Konvencijos nuostatos.

- ☞ Pareiškėjas gali būti privatus ar juridinis asmuo, pavyzdžiui, kompanija ar asociacija.
- ☞ Jūs tiesiogiai ir asmeniškai turite būti pažeidimo, dėl kurio skundžiatės, auka. Negalima pateikti bendro pobūdžio skundo apie įstatymą ar priemonę todėl, kad ji, pavyzdžiui, Jums atrodo neteisinga; negalima skųstis kitų žmonių vardu (nebent jie yra aiškiai įvardinti ir esate jų oficialus atstovas).

Ar yra sąlygų, kurias būtina įvykdyti valstybės teismuose?

- ☞ Taip. Jūs privalote išnaudoti visas atitinkamos valstybės teisinės gynybos priemones, kuriomis būtų galima ištaisyti padėtį, dėl kurios yra skundžiamasi (paprastai tai reiškia kreipimąsi į atitinkamą teismą, po kurio, esant galimybei, seka apeliacija, ar net tolesnė apeliacija į aukštesnės instancijos teismą, kaip antai aukščiausiąjį teismą, jeigu toks yra).
- ☞ Nepakanka tik pasinaudoti šiomis teisinės gynybos priemonėmis. Taip pat Jums būtina pateikti ieškinį valstybės teismams Teismui pateikto skundo atžvilgiu (t.y., dėl Konvencijos pažeidimų, kurių auka, Jūsų manymu, Jūs tapote).
- ☞ Peticijai pateikti Jūs turite tik šešis mėnesius nuo galutinio vidaus teismo sprendimo (apskritai kalbant, aukščiausiojo teismo sprendimo) datos. Pasibaigus šiam laikotarpiui Teismas negali priimti Jūsų peticijos.

Prieš ką aš galiu paduoti peticiją?

- ☞ Prieš vieną ar daugiau Konvencijos nuostatomis susaistytą valstybių, kurios, Jūsų nuomone, pažeidė Europos žmogaus teisių konvenciją (vienu ar keliais tiesiogiai Jus įtakojusiais veiksmais ar neveikimu).

- ☞ Peticiją galima paduoti tik dėl valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų ar neveikimo (pavyzdžiui, teismo ar vykdomosios valdžios institucijos).
- ☞ Teismas nenagrinėja skundų prieš privačius asmenis ar privačias įstaigas, kaip antai, komercines struktūras.

Dėl ko galite skųstis?

- ☞ Jūsų peticija turi būti susijusi su viena iš Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimu. Inkriminuojamų pažeidimų ratas gali būti platus, kaip antai: kalinių kankinimas ir netinkamas elgesys su jais; laisvės atėmimo teisėtumas; civilinių ar baudžiamųjų teismo procesų trūkumai; diskriminavimas naudojantis Konvencijoje pripažintomis teisėmis; tėvystės/ motinystės teisės, privataus ir šeimos gyvenimo, būsto neliečiamybės ir susirašinėjimo slaptumo negebimas; nuosavybės konfiskavimas ir ekspropriacija; išsiuntimas ir ekstradicija; saviraiškos ir informacijos gavimo ar skleidimo apribojimas; laisvės dalyvauti susirinkimuose arba asociacijose apribojimas.
- ☞ Negalima skųstis dėl jokio kito, nei Europos žmogaus teisių konvencija, teisės dokumento nuostatų pažeidimo, pavyzdžiui, dėl Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos ar Pagrindinių teisių chartijos.

KAIP TURĖČIAU KREIPTIS Į TEISMĄ, JEIGU MANAU, KAD ESU KONVENCIJOS PAŽEIDIMO AUKA?

Turite atsiųsti Teismui tinkamai užpildytą ir pasirašytą pareiškimo formą². Ši forma kartu su visais būtiniais dokumentais turi būti išsiųsta paštu šiuo adresu:

**The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex**

- ☞ Galite rašyti viena iš oficialių Teismo kalbų (anglų ir prancūzų) arba oficialia vienos iš Konvenciją ratifikavusių valstybių kalba.
- ☞ Nesiųskite pareiškimo faksu, nes tai nesustabdys Konvencijoje įtvirtinto šešių mėnesių laikotarpio, per kurį galima kreiptis į Teismą. Tik pareiškimo formos originalas, išsiųstas paštu, bus svarstomas Teisme.
- ☞ Nevykite į Strasbūrą asmeniškai, su tikslu žodžiu išdėstyti bylos esmę. Dėl to Jūsų byla nebus nagrinėjama greičiau ir Jūs negausite jokios teisinės pagalbos.
- ☞ Sekretoriatas gali paprašyti papildomų dokumentų, informacijos ar paaiškinimų, susijusių su Jūsų skundu.
- ☞ Parsiųskite pareiškimo formą iš Teismo tinklalapio, kruopščiai ir

² Pareiškimo formuliarą galite rasti Teismo tinklalapyje.

įskaitomai ją užpildykite, pasirašykite ir kaip galima greičiau išsiųskite į Teismą. Formoje turi būti pateikta ši informacija:

- trumpas Jūsų skundo faktų išdėstymas;
 - nurodytos Konvencijoje įtvirtintos teisės, kurios, Jūsų nuomone, buvo pažeistos;
 - išnaudotos vidaus teisinės gynybos priemonės;
 - visų sprendimų, kuriuos Jūsų byloje priėmė atitinkamos valstybės institucijos, kopijos (šie dokumentai nebus Jums sugrąžinti, todėl reikia siųsti tik kopijas); ir
 - Jūsų, kaip pareiškėjo, arba Jūsų atstovo parašas.
- ☞ Jeigu nenorite, kad Jūsų tapatybė būtų atskleista, turite nedelsiant apie tai informuoti Teismą ir nurodyti priežastis. Pirmininkas nuspręs, ar Jūsų prašymas yra pagrįstas.
- ☞ Šiame proceso etape teisinis atstovavimas nėra būtinas. Kita vertus, jeigu norite kreiptis į Teismą per atstovą, kad ji/jis veiktų Jūsų vardu, privalote užpildyti ir pasirašyti atitinkamos pareiškimo formos vietoje.

Kokie yra pagrindiniai teismo nagrinėjimo ypatumai?

- ☞ Procesas vyksta raštu. Apie bet kokį Teismo priimtą sprendimą Jums bus pranešta raštiškai. Išskirtiniais atvejais Teismas gali nuspręsti surengti viešą bylos nagrinėjimą.
- ☞ Jūsų byla bus nagrinėjama nemokamai.
- ☞ Bylos nagrinėjimo pradžioje nėra būtinybės turėti teisinį atstovą byloje, tačiau advokato dalyvavimas yra būtinas nuo to momento, kai apie bylą yra pranešama Vyriausybei. Tačiau didesnė dalis bylų yra paskelbiamos nepriimtinomis nepranešus Vyriausybei.
- ☞ Jūs turėsite padengti tik išlaidas, susijusias su advokatu honorarais ar su bylos tyrimu ir susirašinėjimu.

- ☞ Padavę skundą, galite prašyti finansinės paramos teisinės pagalbos šioms išlaidoms apmokėti. Ši pagalba nėra automatiška, ji yra suteikiama tik vėlesnėse bylos nagrinėjimo stadijose.

Kokios pagrindinės bylos nagrinėjimo stadijos?

- ☞ Pirmiausia Teismas turi nustatyti, ar Jūsų pareiškimas yra priimtinas. Tai reiškia, kad byla turi atitikti tam tikrus Konvencijoje nustatytus reikalavimus. Jeigu šios sąlygos nėra patenkintos, Jūsų pareiškimas bus atmetas. Jeigu pateikėte kelis skundus, Teismas gali paskelbti vieną ar kelis priimtinais, o kitus atmesti.
- ☞ Jeigu Jūsų pareiškimas ar vienas iš Jūsų skundų paskelbtas nepriimtiniu, šis sprendimas yra galutinis ir neapskundžiamas.
- ☞ Jeigu Jūsų pareiškimas ar vienas Jūsų skundų paskelbtas priimtiniu, Teismas ragins šalis (Jūs ir valstybę-atsakovę) siekti taikaus susitarimo. Jeigu taikaus susitarimo pasiekti nepavyksta, Teismas nagrinėja pareiškimą „iš esmės“, t. y. nustato, ar šiuo atveju buvo pažeistos Konvencijos nuostatos, ar ne.

Kiek man teks laukti?

- ☞ Atsižvelgiant į šiuo metu neišnagrinėtų bylų skaičių, Jums gali tekti laukti metus, kol Teismas pradės pirminį Jūsų pareiškimo svarstymą. Kai kurie pareiškimai gali būti nagrinėjami skubos tvarka, ypač tais atvejais, kai teigiama, kad pareiškėjui gresia neišvengiamas fizinis pavojus.

KĄ AŠ GALIU TIKĖTIS PASIEKTI?

Jeigu Teismas nustato, kad būta pažeidimo, jis gali paskirti Jums „teisingą atlyginimą“, pinigų sumą, kad atlygintų tam tikrą žalą. Be to, Teismas gali pareikalauti, kad valstybė-atsakovė atlygintų išlaidas, kurias Jūs patyrėte pateikdami savo skundą Teismui. Jeigu Teismas nustato, kad pažeidimo nebuvo, jokių papildomų mokesčių Jums mokėti nereikės (pvz., kad padengtumėte valstybės-atsakovės išlaidas).

Atkreipkite dėmesį į tai, kad:

- ☞ Teismas nėra kompetentingas peržiūrėti vidaus teismų sprendimus ar nacionalinius įstatymus.
- ☞ Teismas neatsako už savo sprendimų vykdymą. Kai tik Teismas priima sprendimą, atsakomybę prisiima Europos Tarybos Ministrų Komitetas³, kurio užduotis yra prižiūrėti sprendimų vykdymą ir užtikrinti, kad būtų išmokėta kompensacija.

3 Susidedantis iš valstybių narių užsienio reikalų ministrų ar jų atstovų.

KO EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS NEGALI PADARYTI?

- ☞ Teismas nėra vidaus teismų sprendimų apskundimo instancija; jis neperžiūri bylų, negali panaikinti, patikslinti ar pakeisti sprendimų.
- ☞ Teismas tiesiogiai neužtars Jūsų prieš skundžiamą valdžios instituciją. Išskirtiniais atvejais, Teismas gali imtis ypatingų priemonių. Tokių priemonių gali būti imamasi kai pareiškėjui yra iškilusi rimta fizinė grėsmė.
- ☞ Teismas nepadedą advokato paieškose Jūsų skundai parengti ir jo darbui apmokėti.
- ☞ Teismas negali suteikti Jums jokios informacijos apie valstybėje, prieš kurią nukreiptas Jūsų skundas, galiojančias teisės nuostatas.

Klausimat
ir
Atsakymat